

Något om Marnäs hytta.

Började Ludvikas historia år 1544? Eller 1539? Eller.. Frågetecknen är motiverade. Uppgifter om Ludvikas uppkomst, verkliga begynnelse, går något i sär. Osäkerheten om det vedertagna årtalet 1544 har med tiden ökat.

Ludvikas tillblivelse vill gärna förknippas med bergsbrukets upptakt i Marnäs, d.v.s. när någon typ av anläggning för första gången upprättades i Marnäs.

Nils-Göte Håkansson, bygdeforskare i Ludvika, utvecklar här några synpunkter på Marnäsfenomenet.

Alla som har skrivit om Ludvikas historia, även jag, har angivit att Ludvikas historia började 1544 när Gustav Wasa skrev till sin fogde i Sala och beordrade honom att sända två förståndige män till Grengö och Berke socknar för att undersöka om där fanns silver eller vattenfall. Detta ledde som bekant till att Ludvika smedja kom till och startade sin verksamhet omkring 1552.

Alla skrifter anger att Marnäs hyttas ålder är obekant och när den anlades är fortfarande obekant men nu står det i alla fall klart att den fanns år 1539. Den fanns alltså när Gustav Wasas män besökte Ludvika ström år 1544.

Det var nämligen så att de första skattelängderna, de s.k. jordeböckerna lades upp år 1539 och där fanns Marnäs hytta med, även om det då endast var en mycket primitiv blästerugn, i vilken osmunds-järn kunde framställas.

AVRAD:

Ägaren till denna osmundsugn var Jan Biörsson och Nils Arvidsson i Marnäs och de betalade ett fat osmundsjärn i avrad för sin blästerugn. Avrad kallades på den tiden hyra för kronans egendom I jordeböckerna anges också att det gäller en hyttplats som tidigare legat under Västerås domkyrka. Den hade alltså blivit indragen till kronan tidigare.

Går vi längre tillbaka i gamla handlingar så finner vi intressanta uppgifter i en skrift som biskopen Pedter Månsson i Västerås gjorde omkring år 1520. Han anger att järn framställes i Gesberg i Norrbärke, i Lindes Bergslag och i Skinnskatteberg men han nämner ingenting om Marnäs. Således kan man dra den slutsatsen att blästerugnen i Marnäs kommit till mellan år 1520 och år 1539.